

De demofarm in opkomst Laten zien hoe duurzaamheid en productie samen kunnen gaan

De Nefyto ambitie 'Duurzaam en helder naar de toekomst' wordt door enkele Nefyto-deelnemers concreet gestalte gegeven in het fenomeen demofarm. Dit zijn agrarische bedrijven waar hoogproductieve landbouw en duurzaamheid hand in hand gaan, mede door het inzetten van innovatieve technologieën. Iedereen mag er komen kijken. Graag zelfs.

De drie Nefyto-deelnemers die demofarms hebben, zijn Syngenta, BASF en Bayer. Bij alle drie gaat het om internationale netwerken van demofarms. De dichtstbijzijnde boerderijen van Syngenta en BASF staan in België, Bayer heeft een boerderij in Nederland. Het zijn allemaal bestaande, onafhankelijke landbouwbedrijven die een samenwerkingsverband hebben met een gewasbeschermingsbedrijf.

Kenmerkend voor deze agrarische bedrijven is dat het allemaal voortstrevende ondernemers zijn, die duurzaamheid belangrijk vinden en die open staan voor innovatie. In detail zijn er onderlinge verschillen in de opzet, maar de gemeenschappelijke factor is: laten zien dat een hoogproductieve, intensieve landbouw goed te combineren is met duurzaamheid, mede door het inzetten van innovatieve technologieën.

Dicht bij Brussel

Het netwerk demofarms van Syngenta spreidt zich uit over Europa en Afrika en heet 'Interra Farm Network'. Het omvat acht boerderijen in België, Portugal, Polen, Tsjechië, Italië, Hongarije en Marokko.

De Belgische boerderij is gesitueerd in Ittre, even ten zuiden van Brussel. Eigenaar van het 322 hectare grote akkerbouwbedrijf is Ferdinand Jolly. "Hier zijn we in 2011 begonnen", zegt Jan Bouwman, sustainable agriculture and stewardship manager bij Syngenta. "We hebben bewust voor een locatie gekozen dicht bij Brussel, waar de Europese beleidsmakers zijn gestationeerd. Want juist aan deze mensen, die doorgaans veel op kantoor zijn en weinig landbouwpraktijk van dichtbij zien, willen we laten zien hoe we in de praktijk hoge productie combineren met duurzaamheid. Het is overigens nog niet zo heel gemakkelijk om beleidsmakers naar de boerderij te krijgen. Daar is nog meer uit te halen."

Kenmerkend voor het Interra Farm Network van Syngenta vindt Jan Bouwman de samenwerking met externe partijen. "Als gewasbeschermings- en zaadbedrijf beseffen wij dat we slechts een schakel in de keten zijn. Daarom werken we samen met andere partijen die ook impact hebben op de bedrijfsvoering. In Ittre zijn dat ICL (producent van meststoffen) en New Holland

(producent van trekkers en landbouwmachines). Met New Holland geven we vorm aan precisielandbouw door middel van bijvoorbeeld GPS en drones."

De demofarm is geen proefboerderij, merkt Jan Bouwman op. "We laten er dingen zien waarvan we weten dat ze werken. Maar dan bijvoorbeeld wel het verschil tussen een veld dat een bepaalde behandeling heeft gehad en een ander veld dat dit niet heeft gehad. Of bijvoorbeeld het opbrengstverschil van een gewone gerst ten opzicht van een hybride gerst."

Tegelijk wordt gedemonstreerd

Een bloemenrand langs een akker van de Syngenta demofarm, onder meer ter bevordering van de biodiversiteit.

dat de productieverhogende teeltmaatregelen niet ten koste gaan van duurzaamheid. "Zo is al het nodige bereikt op het gebied van biodiversiteit", zegt Jan Bouwman. "Dat kunnen we laten zien en er wordt op de bijbehorende website uitgebreid verslag van gedaan."

Vogels

Het Farm Network van BASF is in 2002 begonnen in het Verenigd Koninkrijk, vertelt Eric Kiers, die bij BASF Agro verantwoordelijk is voor onder meer duurzaamheid en Product Stewardship. "BASF werd benaderd door een boer die merkte dat zijn bestand aan vogels achteruitging en daar iets aan wilde doen. Van hieruit is het Farm Network

ontwikkeld en inmiddels doen ruim twintig agrarische bedrijven mee."

Recent is het Farm Network uitgebreid met het bedrijf van Stijn Zelderloo in het Belgische Dilbeek, vlak bij Brussel. Het is een gemengd bedrijf van 160 hectare met vee en akkerbouw. "Onze samenwerking met deze agrarisch ondernemers richt zich niet zozeer op teelttechnische maatregelen ten behoeve van productie", legt Eric Kiers uit. "Het gaat meer om de maatregelen er omheen, die bijdragen aan duurzaamheid. Denk daarbij aan bodem, grondwater, oppervlaktewater, biodiversiteit en natuurlijke

bestuivers. Net als bij andere boerderijen nemen we in Dilbeek ook landschapselementen als bomenranden en houtwallen mee. Overigens zien wij duurzaamheid bre-

De Bayer demofarm in Abbenes werd onlangs officieel geopend. Na de opening was er een rondleiding.

teraard bieden de Farm Network boerderijen een uitstekend platform voor een dialoog en verregaande samenwerking met relevante stakeholders."

Met haar Farm Network streeft BASF naar optimale transparantie. Eric Kiers illustreert: "Zo doen wij de tellingen op het gebied van biodiversiteit niet zelf, maar wordt dit gedaan door wetenschappelijke instellingen en NGO's. Zij kunnen ook vrij communiceren over de resultaten."

Dialoog en samenwerking

Bayer noemt haar netwerk Forward Farming. Het omvat inmiddels vijf boerderijen. Het voornemen is het netwerk verder uit te breiden in Europa en Noord- en Zuid-Amerika. Recent is het versterkt met een boerderij in Nederland: het 85 hectare tellende akkerbouwbedrijf 'Het Groene Hart' van Jasper Roubos in het Noord-Hollandse Abbenes. Hier worden digitale landbouwtechnie-

Dingen laten zien waarvan we weten dat ze werken

der dan alleen de genoemde elementen: een duurzaam landbouwbedrijf is ook toekomstbestendig, voor de boer zelf en zijn toekomstige opvolgers. Er moet dus ook economisch rendement zijn. Ui-

ken, zoals precisiespuiten met GPS, veilig en schoon werken en het versterken van biodiversiteit gedemonstreerd.

Met haar netwerk van Forward Farming wil Bayer een platform bieden voor het demonstreren van geïntegreerde gewasoplossingen en een platform voor de dialoog en samenwerking met relevante stake-

holders. "Hier op de ForwardFarm kunnen we levendige discussies voeren met diverse partijen over nieuwe innovaties en kansen voor boerenbedrijven. 'Het Groene Hart' dient als voorbeeld voor anderen hier in de omgeving en over de hele wereld", aldus Damien Viollet, hoofd in de Benelux voor de divisie CropScience van Bayer.

Landbouwer Jasper Roubos is bijzonder gedreven. "Ik besloot om aan ForwardFarming mee te werken omdat ik wil laten zien dat economisch succes hand in hand kan gaan met een innovatieve en milieubewuste aanpak. Ik ga regelmatig in gesprek met partners, omwonenden en collega's. Door mijn deelname aan ForwardFarming kan ik nieuwe ideeën invoeren die de duurzaamheid van mijn boerenbedrijf naar een hoger niveau brengen."

Gemeenschappelijk doel

Inmiddels hebben de moederbedrijven van diverse Nefyto-deelnemers een aanzienlijk aantal demofarms verspreid over Europa. Daarmee is een mooi netwerk ontstaan, waarbij de gemeenschappelijke noemer duurzaamheid is. Boeiend is dat er verschillende accenten worden gelegd, die allemaal laten zien dat een productieve manier van landbouw en duurzaamheid hand in hand kunnen gaan. ■

De tellingen op het gebied van biodiversiteit op de BASF demofarm worden gedaan door wetenschappelijke instellingen en NGO's.

Nefyto Visie en Ambitie

Eind 2016 heeft Nefyto haar visie en ambitie gepresenteerd: Duurzaam en helder naar de toekomst. De vier pijlers van de ambitie zijn Vernieuwend, Verantwoord, Verbindend en Verhelderend. Uiteraard geven Nefyto en haar deelnemers hier vervolg aan. Via deze rubriek houden we u hiervan op de hoogte.

Op de voorpagina van dit Nefyto Bulletin staat een artikel over de demofarms van drie Nefyto-deelnemers, te weten Bayer, Syngenta en BASF. Twee daarvan staan in België, één in Nederland. Zoals u kunt lezen, heeft iedere demofarm zijn eigen insteek. Maar er is duidelijk een gemeenschappelijke noemer en dat is het combineren van duurzaamheid met een hoogproductieve land- en tuinbouw. Het initiatief tot deze demofarms en de wijze waarop ze gestalte worden gegeven, passen uitstekend in de visie en ambitie van Nefyto 'Duurzaam en helder naar de toekomst'. Alle vier pijlers komen in de demofarms terug.

Het 'closed transfer system' voor veilig vullen van de spuitank.

Vernieuwend

Vernieuwend zien we terug in de toepassing van innovatieve technologieën. Bijvoorbeeld op het gebied van precisielandbouw, veelal in combinatie met gewasbescherming. Een ander voorbeeld is het 'closed transfer system', om veilig en emissievrij middelen in de spuitank te brengen. Het vergroot de veiligheid voor de toepasser en het voorkomt onbedoelde emissie bij het vullen van de tank. Met dit systeem kunnen cans zowel geheel als gedeeltelijk worden geleegd en worden schoongespoeld.

Verantwoord

Verantwoord heeft betrekking op het veilig en verantwoord omgaan met gewasbeschermingsmiddelen, met het zoveel mogelijk voorkomen van milieubelasting. Hier wordt op de demofarms veel aandacht aan besteed, zowel op het veld als op het erf. Zo worden bijvoorbeeld restanten gewasbeschermingsmiddelen opgevangen en verwerkt. Hiervoor zijn twee systemen in gebruik: de Phytobac en de HélioSec.

De opvang en verwerking van restanten van gewasbeschermingsmiddelen vallen onder de pijler Verantwoord. Hier de Phytobac (boven) en de HélioSec.

Verbindend

De pijler Verbindend komt op de demofarms op meerdere wijzen tot uiting. De demofarms zijn een uitstekend middel om met meerdere partijen het gesprek aan te gaan over duurzame land- en tuinbouw: met politici en andere beleidsmakers, met stakeholders waaronder NGO's, met collega-agrariërs, met omwonenden en andere burgers. Op de demofarms wordt praktijkervaring opgedaan met methoden en middelen om de land- en tuinbouw duurzamer te maken. De kennis die hier wordt ontwikkeld, wordt gedeeld met anderen die deze kennis kunnen benutten. Veel projecten op de demofarms worden in samenwerking gedaan met andere partijen. Ook dat is verbindend.

Verhelderend

Tot slot de pijler Verhelderend. De demofarms zijn toegankelijk voor een breed publiek. Iedereen kan hier zien hoe duurzaamheid en hoogproductieve land- en tuinbouw worden gecombineerd. Ook wordt getoond welke rol de gewasbeschermingsbedrijven hierin willen spelen, veelal in samenwerking met andere bedrijven en organisaties. Verhelderend gaat verder dan alleen transparant willen zijn. Het is ook proactief communiceren over waar je als gewasbeschermingsbedrijf mee bezig bent en waar je voor staat. Dat is precies wat met een demofarm wordt gedaan.

Toelating groene middelen: Nederland heeft voortrekkersrol

Groene middelen zijn de laatste jaren vaak ter sprake gekomen in het Nefyto Bulletin. Er is dan ook volop aandacht voor en er wordt veel van verwacht. Toch komen ze niet zo snel beschikbaar voor de markt als iedereen wil. Dat heeft diverse oorzaken. Er wordt hard gewerkt om de struikelblokken weg te nemen.

Vergroening en verduurzaming zijn belangrijke thema's. Ook in de gewasbescherming. Dit wordt onder meer geïllustreerd door de recent afgeronde Green Deal Groene gewasbeschermingsmiddelen. De overheid, de industrie en de sector willen graag vergroenen en verduurzamen. Helaas blijkt de toelating van groene middelen een moeizaam iets. Daar wordt nu het nodige aan gedaan. We praten erover met Quirien Boone, senior beleidsmedewerker van Team Gewasbescherming bij het ministerie van Economische Zaken, en Jacobijn van Etten, projectleider bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb).

Definitie

"Over groene middelen bestaat enige verwarring", zegt Jacobijn van Etten. "Veel mensen weten niet dat de Europese Verordening 1107/2009 feitelijk niets zegt over groene middelen."

Op het niveau van stoffen zijn er vier categorieën: substitutiestoffen, gewone actieve stoffen, laag-risico stoffen en basisstoffen. We gaan er vanuit dat de meeste groene middelen zijn samengesteld op basis van laag-risico stoffen.

"Maar tijdens de Green Deal Groene gewasbeschermingsmiddelen, die liep van medio 2014 tot voorjaar 2017, was er nog geen heldere Europese definitie van laag-risico stoffen. Er waren nog geen stoffen als laag-risico stof goedgekeurd en er zaten dus ook geen middelen op basis van laag-risico stoffen in de Green Deal", aldus Jacobijn van Etten.

Overigens is de definitie van laag-risico stoffen onlangs op EU-niveau nieuw vastgesteld. De Europese Commissie publiceert deze binnenkort. "Maar dan zijn we er nog niet", merkt Quirien Boone op. "Eerst moet een werkzame stof beoordeeld worden aan de hand van de criteria. De stofbeoordeling duurt nu zo'n drie jaar. Daar moeten we dan eerst op wachten."

Ze vervolgt: "Om aan de slag te kunnen met de beoordeling van groene gewasbeschermingsmiddelen hebben wij daarom voor de Green Deal zelf een definitie opgesteld. Die luidde als volgt: 'een gewasbeschermingsmiddel is groen als het van natuurlijke oorsprong is of nagemaakt en identiek is aan een natuurlijke stof en daarnaast ook een laag risicoprofiel heeft. Denk bij middelen van natuurlijke oorsprong aan bijvoorbeeld micro-organismen, plantextracten en feromonen."

Er is voor gekozen om middelen op basis van gesynthetiseerde stoffen met een laag risicoprofiel buiten de Green Deal te laten. "We wilden juist leerervaring opdoen met middelen van natuurlijke oorsprong", zegt Jacobijn van Etten.

Toetsingskaders

Toen aan Verordening 1107/2009 werd gewerkt, was het gros van de gewasbeschermingsmiddelen nog chemisch. "Daarom is de Verorde-

ning vanuit die gedachte opgezet", merkt Jacobijn van Etten op. "Later zijn middelen van natuurlijke oorsprong sterk opgekomen en moesten ook daar toetsingskaders voor komen. De toetsingskaders voor bijvoorbeeld micro-organismen zijn nog niet compleet. Zo is dat voor ecotoxicologie nog in ontwikkeling." Van groene middelen weten we veel

dingen nog niet, constateert Jacobijn van Etten. "Chemische middelen hebben over het algemeen een heel voorspelbare werking. Middelen van natuurlijke oorsprong hebben vaak een ingewikkelder werkingsmechanisme en zijn gevoeliger voor de omstandigheden (temperatuur, pH, samenstelling bodem). De toetsingscriteria die zijn ontwikkeld voor chemische middelen passen niet altijd goed op levende organismen. We komen er wel steeds verder mee, maar we zijn er nog niet. We moeten nog veel kennis ontwikkelen over de werking van middelen van natuurlijke oorsprong." Zo hebben micro-organismen doorgaans een grotere variatie in hun werkzaamheid. "Voor de beoordeling moet een keuze worden gemaakt hoe hiermee om te gaan. Je kunt een lagere werkzaamheid en de variatie hierin accepteren, mits het middel in geïntegreerde gewasbescherming van toegevoegde waarde is. Fabrikanten zouden gebruikers kunnen helpen door op het etiket meer uitleg te geven hoe het middel optimaal in te zetten."

Beoordeling werkzaamheid

"De beoordeling van de werkzaamheid van natuurlijke middelen is op dit moment nog een struikelblok",

Vervolg Green Deal

Eind mei werd bekend dat de Green Deal Groene gewasbeschermingsmiddelen genomineerd was voor de Green Deal Award 2017. Helaas is de prijs niet gewonnen, maar dit is wel een stimulans om de samenwerking te blijven opzoeken. Er komt overigens geen Green Deal 2.0, zoals door verschillende partijen geopperd is. Er komt wel een vervolg, maar in een andere vorm. Dat betreft een nieuw project van het ministerie van Economische Zaken. Dit is een project rondom systeemaanpak, waarin een aantal groene middelen uit de Green Deal wordt meegenomen. Milieuwinst is het belangrijkste doel van het project.

Quirien Boone, ministerie van EZ: "Er is veel winst te halen met een snellere stofbeoordeling voor laag-risico middelen."

Jacobijn van Etten, Ctgb: "Over groene middelen bestaat enige verwarring."

hoe versnellen?

Groene middelen worden al in diverse teelten toegepast, waaronder de kleine teelt paksoi.

Nefyto: voorspelbaar toelatingsproces

De afgelopen jaren is er een toename in het aanbod van middelen van natuurlijke oorsprong, waarvan een groot deel afkomstig is van bij Nefyto aangesloten bedrijven. Met slimme combinaties van biologie en chemie wordt geïntegreerde teelt hiermee volop in praktijk gebracht. Voor zowel biologische als 'gewone' gewasbeschermingsmiddelen is een snel, maar vooral ook voorspelbaar toelatingsproces belangrijk. Met een voorspelbaar toelatingsproces zijn de kosten voor het realiseren van een toelating vooraf in te schatten en kan worden nagegaan of de investering voor een toelating redelijkerwijs kan worden terugverdiend.

zegt Quirien Boone. "Dit werd in de Green Deal al vrij snel onderkend. Niet alleen in Nederland, maar ook door andere lidstaten tijdens een internationale workshop die Nederland tijdens het EU-voorzitterschap organiseerde. Mede op verzoek van Nederland werkt EPPO (European and Mediterranean Plant Protection Organization) nu aan een guidance voor de beoordeling van de werkzaamheid van laag-risico middelen. Daarin staat onder meer omschreven hoeveel studies moeten worden gedaan en waarmee in de beoordeling rekening moet worden gehouden. Deze guidance wordt dit jaar verwacht. Vanuit de Green Deal hebben we kennis ingebracht voor deze guidance."

Middelen met een laag risicoprofiel vragen een ander soort beoordeling, legt Jacobijn van Etten uit. "Er worden minder proeven gevraagd. De beoordeling richt zich ook meer op 'het verhaal' van het middel. Met andere woorden, wat is de 'mode of action' van een middel: hoe werkt het? Als je dat weet, kun je gemakkelijker extrapoleren naar andere toepassingen, wat de toelating vereenvoudigt. Stel een middel werkt direct op een insect. Dan werkt het waarschijnlijk op dat insect in elk gewas op dezelfde manier. Maar als een middel voor zijn werking de plant nodig heeft, kan de werking per gewas verschillen en is extrapolatie naar andere gewassen niet mogelijk."

Nederland voortrekkersrol

Als het gaat om groene middelen heeft Nederland een voortrekkersrol binnen Europa, weet Quirien Boone. "Nederland is hierin ambitieus. Vanuit de Green Deal is een aantal Europese spin-offs ontstaan." Zo heeft Nederland het initiatief genomen om de Europese Working

Group Sustainable Plant Protection op te richten. Die heeft als doel de beschikbaarheid van laag-risico middelen te vergroten. Hiervoor heeft de Working Group een Europees actieplan opgesteld. Ook helpt Nederland de Europese Commissie met de uitvoering van dit plan. Hiervoor is bijvoorbeeld een expert uitgezonden.

"We merken wel dat Nederland enigszins aan kop gaat bij discussies over middelen van natuurlijke oorsprong en laag-risico middelen. Van alle nationale toelatingsinstanties heeft het Ctgb verreweg de meeste ervaring in het beoordelen van deze middelen. Ook is het Ctgb de enige met een apart team dat gespecialiseerd is in de toelatingsaanvragen van groene middelen, het Green-TEAM."

Er is veel winst te halen met een snellere stofbeoordeling voor laag-risico middelen, stelt Quirien Boone. "Op dit moment moet iedere actieve stof door het complete traject van een stofbeoordeling. Pas aan het eind daarvan wordt definitief vastgesteld of het om een laag-risico stof gaat en geldt een aantal voordelen, zoals een toelatingsbeoordeling van een middel binnen 120 dagen. Het is belangrijk om ook al in het stoftraject snelheid te maken. Dat maakt de beoordeling van deze stoffen, bijvoorbeeld van micro-organismen, ook goedkoper. Nederland is hier voorstander van, maar binnen Europa zijn de meningen hierover nog verdeeld."

Verordening en innovatie

"Het lastige is dat er in Europa veel spraakverwarring is tussen de deskundigen met een chemische achtergrond en die met een biologische achtergrond", constateert Jacobijn van Etten.

Quirien Boone voegt toe: "We

moeten beseffen dat groene middelen een ander verdienmodel kunnen hebben dan sommige 'klassieke' chemische middelen. Het zijn meer 'niche' middelen, die vaak een plaagspecifieke werking hebben en specifieke gebruiksomstandigheden vergen. Vanwege het lagere risicoprofiel voor mens, dier en milieu is het de vraag of je deze middelen op dezelfde manier (dus even zwaar) moet beoordelen als chemische middelen, zoals nu het geval is." Daar wordt in de EU verschillend over gedacht. Jacobijn van Etten onderschrijft dit en voegt toe: "De wetgeving is nog onvoldoende ingericht op innovatie. We moeten ervoor zorgen dat de wetgeving de innovatie en ontwikkeling van groene middelen blijft faciliteren, zodat vernieuwing de ruimte krijgt en betaalbaar blijft voor de industrie, ook voor hele specifieke oplossingen in de gewasbescherming." ■

In het kort

- Groene middelen komen niet zo snel beschikbaar voor de markt als iedereen wil. Dat heeft diverse oorzaken.
- Europese Verordening 1107/2009 zegt feitelijk niets over groene middelen.
- De definitie van laag-risico stoffen is pas onlangs op EU-niveau nieuw vastgesteld.
- De toetsingscriteria die zijn ontwikkeld voor chemische middelen passen niet altijd goed op levende organismen.
- De beoordeling van de werkzaamheid van natuurlijke middelen is nog een struikelblok. EPPO werkt nu aan een guidance voor de beoordeling van de werkzaamheid van laag-risico middelen.
- In de EU wordt verschillend gedacht of het al dan niet minder zwaar maken van de beoordeling van stoffen met een laag risicoprofiel.
- Als het gaat om groene middelen heeft Nederland een voortrekkersrol binnen Europa, onder meer door de Green Deal Groene gewasbeschermingsmiddelen.

Goedkeuringstermijn werkzame stoffen

Er is politiek getouwtrek ontstaan over de periode waarvoor glyfosaat opnieuw moet worden goedgekeurd. Nefyto vindt dat veilige stoffen een reguliere goedkeuringstermijn moeten krijgen.

Het politiek 'handje klappen' met de goedkeuringstermijn haalt elke basis onder een weloverwogen investering in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen onderuit. Voor werkzame stoffen die geen substitiestof of laag-risico stof zijn, geldt de maximale termijn van 15 jaar. Sommige politieke partijen in de Tweede Kamer stelden een goedkeuringstermijn van drie jaar of zelfs één jaar voor. Deze moties hebben geen meerderheid gekregen, maar dergelijke termijnen zijn absoluut onwerkbaar. Daarvoor gaat niemand investeren in een toelating en dit remt innovatie en verduurzaming. Als sprake is van nieuwe wetenschappelijke of technische kennis, kan een goedkeuring altijd opnieuw worden gezien of ingetrokken.

Position papers

Afgelopen mei heeft Nefyto twee nieuwe position papers gepubliceerd. De ene position paper gaat over de beginselen van de beoordelingsregelgeving van gewasbeschermingsmiddelen. De andere gaat in op de toelatingsbeoordeling. De position papers kunnen worden gedownload via www.nefyto.nl, onder het tabblad thema's.

Milieukeur certificatieschema's praktischer en doelgerichter

De Milieukeur certificatieschema's voor open en bedekte teelten worden waar mogelijk praktischer en doelgerichter, waarbij de ambities ten aanzien van milieuwinst gelijk moeten blijven. Een werkgroep met vertegenwoordigers van GroentenFruit Huis, LTO Glaskracht Nederland, NFO en Nefyto ontwikkelen voorstellen voor verduurzaming van de groente-, fruit- en paddenstoelenteelt. Deze voorstellen worden door een begeleidingscommissie van Milieukeur verder uitgewerkt.

Onderzoek blootstelling omwonenden

Het onderzoek, gecoördineerd door het RIVM, naar blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen van omwonenden in de nabijheid van bloembollen en fruitpercelen is in volle gang. Gekeken wordt naar afbraakproducten van gewasbeschermingsmiddelen in urine van omwonenden, in de lucht, in huisstof en in tuinplanten en de bodem. Ook vindt buiten het spuitseizoen een achtergrondmeting plaats. Eind 2018 worden de resultaten van het onderzoek gebundeld en komen de conclusies beschikbaar.

CE-keurmerk voor biostimulanten

In het kader van de vernieuwing van de Europese meststoffenverordening 2003/2003 wordt toegewerkt naar een CE-keurmerk voor biostimulanten. Een biostimulant stimuleert voedingsprocessen van planten en verbetert één of meer van de volgende eigenschappen: efficiëntie van nutriëntengebruik, tolerantie voor abiotische stress en kwaliteit van het gewas. Met de nieuwe meststoffenverordening wordt ook de definitie van een gewasbeschermingsmiddel in de toelatingsverordening 1107/2009 aangepast. Naast meststoffen worden straks ook biostimulanten expliciet uitgezonderd van het 'beïnvloeden van levensprocessen van planten' als onderdeel van de definitie van een gewasbeschermingsmiddel.

Schoon erf, schone sloot

Bloembollentelers pakken erfemissie aan

Na twee succesvolle pilots in Noord-Holland gaan nu steeds meer groepen bloembollentelers aan de slag om de erfemissie van gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan. Het project heet 'Schoon erf, schone sloot'. Het plan is om dit de komende jaren in de hele bloembollensector uit te rollen.

Het voorkomen van emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater is al jaren een belangrijk thema, voor de land- en tuinbouw in de volle breedte. Er is op dit gebied al veel bereikt. De aandacht ging eerst vooral naar de beperking van drift. Op een gegeven moment werd steeds duidelijker dat ook (onbedoelde) emissie vanaf het erf een belangrijke bron is.

"Nefyto heeft hier steeds aandacht voor gevraagd en dit is door de andere partijen opgepakt", zegt Klaas Jilderda. "Dat heeft onder meer geresulteerd in een gezamenlijk ontwikkelde erfemissiescan, die telers kunnen gebruiken om emissieroutes vanaf het erf in beeld te krijgen. Deze erfemissiescan is inmiddels door zo'n duizend telers uitgevoerd."

voor oppervlaktewater: het streven is om in 2023 het aantal normoverschrijdingen met 98 procent te hebben teruggedrongen. Naast de inzet van driftbeperkende technieken is het terugdringen van erfemissie één van de speerpunten."

Dompelbad

Nederland kent zo'n 1200 professionele bloembollentelers, die samen ongeveer 25.000 hectare bloembollen telen. Daarvan is 12.000 hectare tulpen, 4500 hectare lelies en voor het overige narcissen, hyacinten,

land. De eerste doelstelling is om in de periode tot 2020 bij 450 bloembollentelers de erfemissie met tenminste 80 procent terug te dringen."

Praktische handvatten

De KAVB leidt het project 'Schoon erf, schone sloot'. "Samenwerking is cruciaal", benadrukt Peter Knippels. "We doen het in nauwe samenwerking met Nefyto en individuele Nefyto-deelnemers, Agrodis (distributie), de waterschappen en de provincies. Die samenwerking bestond in

De erfemissiescan leert telers anders naar hun bedrijf te kijken

De KAVB streeft ernaar om in 2023 het aantal normoverschrijdingen in oppervlaktewater met 98 procent te hebben teruggedrongen ten opzichte van 2013.

der genoemde erfemissiescan. "Tot voor kort was er alleen een algemene erfemissiescan, die toepasbaar is voor alle agrarische bedrijven", vertelt Klaas Jilderda. "Om de bloembollentelers te helpen, hebben we een speciale erfemissiescan voor deze telers ontwikkeld. Deze erfemissiescan is eind 2016 beschikbaar gekomen."

Nieuwe inzichten

Het meten van de erfemissie is een belangrijk onderdeel van het project, want zo kan zichtbaar worden gemaakt of de inspanningen ook resultaat opleveren. "Dat doen we door monsters te nemen van het water in het erfputje", vertelt Klaas Jilderda. "Dat levert verrassende resultaten op, voor ons en voor de telers. Bijvoorbeeld: niet alleen de dompelbaden zelf blijken een bron van erfemissie te zijn, maar ook de banden van de heftrucks als die door gemorst dompelwater rijden. Dat is dan op te lossen door droogrijmatten of door een heftruck voor binnen en een heftruck voor buiten te hebben. Kortom, we krijgen steeds nieuwe inzichten in onze zoektocht naar de bronnen van erfemissie."

Telers zien een oplossingsrichting in het gebruik van minder vloeistoffen, zoals schuimen. Andere oplossingen zijn herinrichting van erven en gesloten erven met opvang en zuivering van afgespoeld water.

Peter Knippels merkt op: "De scan leert telers anders naar hun bedrijf te kijken. Het is een openbaring voor hen dat erfemissie zo gemakkelijk en ongemerkt plaatsvindt, via meerdere routes. Daardoor beseffen telers dat ze investeringen moeten doen om deze emissies tegen te gaan, daarvoor protocollen moeten maken en hun medewerkers hierover moeten instrueren."

Relatie met regio

Voor telers wordt de regio, en hun relatie daarmee, steeds belangrijker, merkt Klaas Jilderda op. "Dat wordt mede versterkt door de Omgevingswet, die binnen enkele jaren van kracht wordt en die lagere overheden de mogelijkheid geeft om meer eigen regels te stellen."

Bloembollentelers zijn zich be-

wust van die relatie, constateert Peter Knippels. "Dat is duidelijk gegroeid de laatste jaren. Bloembollentelers willen aan hun omgeving laten zien wat ze doen en waarom. Het is inmiddels gemeengoed dat onze telers in gesprek gaan met hun omgeving. Ook het streven naar duurzaamheid heeft zich over de volle breedte in de sector genesteld. Telers geven aan dat ze naar een emissieloze bedrijfsvoering willen. Daarom willen ze nu ook geen tijdelijke noodmaatregelen om erfemissie tegen te gaan, maar structurele oplossingen."

Het project 'Schoon erf, schone sloot' moet leiden tot een daling van het aantal normoverschrijdingen. "In het landelijk meetnet zijn meetpunten speciaal voor de bollenteelt opgenomen om de effecten op de waterkwaliteit inzichtelijk te maken", vertelt Klaas Jilderda. "We zien daar nu een eerste daling van het percentage meetpunten met een normoverschrijding. Het zou het begin van een trend kunnen zijn." ■

Meer informatie over het project 'Schoon erf, schone sloot' en andere duurzaamheidsprojecten van de KAVB vindt u op www.kavb.nl.

Peter Knippels, KAVB: "Het project 'Schoon erf, schone sloot' is onderdeel van de uitvoering van het Actieplan Duurzame Bloembollensector van de KAVB."

Klaas Jilderda, Nefyto: "Om de bloembollentelers een praktisch handvat te geven, is een speciale erfemissiescan ontwikkeld."

Duurzame Bloembollensector

We praten met Klaas Jilderda en Peter Knippels over het project 'Schoon erf, schone sloot' in de bloembollensector. Klaas Jilderda is global registratiemanager bij Nefyto-deelnemer BASF en tevens voorzitter van de groep water van Nefyto. Peter Knippels is senior beleidsmedewerker bodem en water bij de KAVB (Koninklijke Algemeene Vereniging voor Bloembollencultuur) en projectleider van 'Schoon erf, schone sloot'.

"Het project 'Schoon erf, schone sloot' is onderdeel van de uitvoering van het Actieplan Duurzame Bloembollensector van de KAVB", zegt Peter Knippels. "Dit Actieplan richt zich onder meer op bodem, groene gewasbescherming, schoon oppervlaktewater en omgevingsgericht ondernemen. Onze doelstellingen hierin zijn ambitieus. Bijvoorbeeld

gladiolen en andere. Verreweg de meeste bloembollenbedrijven bevinden zich in Noord- en Zuid-Holland en Flevoland.

"De belangrijkste bronnen van erfemissie bij bloembollentelers zijn het dompelbad en de activiteiten daar omheen", legt Peter Knippels uit. "Voor het planten worden de bollen ontsmet in een dompelbad, om meteen daarna gepland te worden of tijdelijk in de opslag te gaan. Door te dompelen worden schimmels bestreden, met name fusarium."

In de periode 2011-2016 zijn pilots gedaan bij twee groepen bloembollentelers in Noord-Holland om de erfemissie terug te dringen. "Dat is succesvol gebleken", vertelt Peter Knippels. "De resultaten gaven voldoende aanleiding en vertrouwen om het project verder uit te rollen over de bloembollensector in Neder-

de Noord-Hollandse pilots ook al."

Het project 'Schoon erf, schone sloot' is in 2016 begonnen, met vijf groepen van ongeveer tien telers, en gaat ook komend jaar door. "Het eerste jaar was gericht op bewustwording", vertelt Peter Knippels. "Maar we ontdekten al snel dat telers deze fase al gepasseerd zijn. Onze telers zien het als een maatschappelijke opdracht om emissies terug te dringen. Zij zijn zich er al van bewust dat zij medeverantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het oppervlaktewater. Ze beseffen ook dat blijvende normoverschrijdingen kunnen resulteren in het niet meer toegelaten worden van middelen, wat het al smalle middelenpakket nog verder onder druk zet. Ze willen aan de slag met emissiebeperking en geven aan praktische handvatten nodig te hebben."

Zo'n praktisch handvat is de eer-

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 2 | JUNI 2017 | JAARGANG 23 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto. Nefyto – Dutch Crop Protection Association – behartigt belangen van bedrijven die chemische & biologische gewasbeschermingsmiddelen ontwikkelen voor de Nederlandse markt. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800. REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | T (070) 750 31 00 | nefytobulletin@nefytobulletin.nl | www.nefytobulletin.nl | @nefytobulletin TEKST EN REALISATIE Fred Meijer tekst & redactie, Doetinchem

ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE BASF, Bayer, Fred Meijer, KAVB, Syngenta DRUK JP Offset, Duiven VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833